

Krisztus állhatatossága (2Tessz 3,5) és az erőszakmentesség lelkisége

VIVIAN BOLAND

A szerző domonkos szerzetespap, az ír provincia tagja, a Blackfriars Hall (Oxford) teológiai és filozófiai tanára, az ottani Aquinas Institute igazgatója, a növendékek magisztere. Több könyve jelent meg Szent Tamásról. — Elhangzott a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Dogmatika Tanszéke által „Legyetek erősek: a bátorság Aquinói Szent Tamás érényetikájának kontextusában” címmel 2010. március 27-én rendezett szimpóziumon.

Platón és Arisztotelész

Aquinói Szent Tamás

Előadásom négy részből épül föl. Először arról lesz szó, hogy milyen különbségek vannak a bátorságra vonatkozó görög és latin kifejezések között. A második részben arról fogok beszélni, hogy meglátásom szerint Aquinói Szent Tamás hogyan alakítja át a bátorság pogány értelmezését úgy, hogy az keresztény erénnyé váljék. A harmadik részben pedig arról, hogy Mahatma Gandhi elvei és cselekedetei szerint mit jelent 'kitartani az igazságban', és ez hogyan segít minket abban, hogy felfedezzünk valami alapvető dolgot a keresztény értelemben vett bátorsággal kapcsolatban. A negyedik, nagyon rövid utolsó részben összekapcsolom a kitartást azzal, hogy mit jelent 'megmaradni Krisztusban', hiszen keresztény hitünk szerint csak így lehetünk valóban bátrak.

Kifejezések

Arisztotelész, Platónhoz hasonlóan, a bátorság megjelölésére az *andreia* szót használja, amely szó szerint „férfiasság”-ot jelent. A latin nyelvben ez *fortitudo*-ként jelenik meg, a bátor ember pedig *fortis*; ezek a kifejezések szó szerint azt jelentik, hogy „erő” és „erős”. A bátorság erényével Platón *Lakhész* című dialógusában foglalkozik, az ott megjelenő gondolatokat és érvelést pedig Arisztotelész fejleszti tovább. Azáltal, hogy a bátorságot nemcsak a félelem kontrollálásával kapcsolja össze, hanem a (maga)biztossággal is, Arisztotelész elhinti annak a gondolatnak a magvát, hogy a bátorság felfogható úgy is, mint aminek aktív és passzív megnyilvánulásai egyaránt vannak. Az ember, aki ezt az erényt birtokolja, rendelkezik azzal a (maga)biztossággal, hogy kiálljon önmagáért és megvédje magát, valamint rendelkezik azzal a képességgel, hogy kitartsa — hogy tisztelje azt, ami félelmet okoz, de az ne gyűrje őt le.

Cicero is egyértelműen megkülönbözteti a bátorságnak ezt a két formáját vagy oldalát, de a leginkább egyértelmű és világos magyarázatot Aquinói Szent Tamásnál találjuk. Aquinói Szent Tamás

szerint a bátorság aktív formája az *aggredi*, vagyis az az erő, hogy megálljt parancsoljunk és irányt adjunk a bátorságnak/merészségnek. A bátorság passzív formája szerinte pedig a *sustinere*, a félelem elfojtásának képessége. Véleményem szerint az 'elfojtást' Aquinói Szent Tamás nem a freudi értelemben használja, hanem inkább a 'kézben tart' vagy 'ural' értelemben.

Fortitudo

Aquinói Szent Tamás szerint egyértelmű, hogy a *fortitudo* erénynek elsődleges formája a passzív forma. Habár ebben a tekintetben Aquinói Szent Tamás olyasmit követ, amit már Arisztotelész is megemlít, valójában az Újszövetség és a keresztény hagyományok azok, amelyek meghatározóak Aquinói Szent Tamás számára, amikor újr gondolja ezt az erényt. Nézzük meg először azt, hogy az Újszövetség hogyan használja a bátorság kifejezést, majd vizsgáljuk meg, hogy Aquinói Szent Tamás, korábbi keresztény hagyományt követve, hogyan változtatja a bátorság pogány erényét a keresztény kitarás és állhatatosság erényévé.

Andreia

Mint már említettük, Platón és Arisztotelész műveiben az *andreia* a megszokott kifejezés a bátorságra. Ezt a szót sehol nem találjuk meg az Újszövetségben, kivéve egy változatát egyetlen helyen, az 1Kor 16,13-ban. Az *andreia* a görög Ószövetségben előfordul néhányszor, például a Bölcsesség könyvében, ahol a sarkalatos erények felsorolását találjuk, a hagyományos görög megnevezésükkel: *szophroszüné*, vagyis mértékletesség, *phronészisz*, vagyis okosság, *dikaioszüné*, vagyis igazságosság, és *andreia*, vagyis bátorság (a magyar fordításban erősség szerepel — *a ford.*) (Bölcs 8,7).

Hüpomoné

A 2Tessz 3,5-ben például, amikor Pál Krisztus állhatatosságáról beszél, a *hüpomoné* görög kifejezést használja, pontosan azt a kifejezést, amit Arisztotelész is használ a bátorság passzív formájának megjelölésére. Ezt a kifejezést még 12 másik helyen találjuk meg az Újszövetségben: Jób állhatatosságára vagy türelmére (Jak 5,11), a keresztények állhatatosságára (Kol 1,11; 2Tessz 1,4; 1Tim 6,11; Tit 2,2; Jak 1,3–4; 2Pt 1,6), mi több, Isten állhatatosságára (Róm 15,4–5) vonatkozóan.

A Tesszalonikaiaknak írt első levél nyitó soraiban található a keresztény élet jól ismert és gazdag leírása a következőképpen: „tevékeny hit, áldozatos szeretet, és szilárd (*hüpomoné*) remény” (1Tessz 1,3).

Patientia

A *hüpomoné* kifejezést általában a *patientia* szóval fordítják latinra (például a Vulgátában), kivéve itt a 1Tessz 1,3-ban, ahol a *sustinentia* kifejezést találjuk, valamint a Jakab 5,11-ben, ahol a fordításban *sufferentia* áll. Az Újszövetség más görög kifejezéseket is használ a bátorság és bátorítás kifejezésére, például az Evangélium hirdetésében, vagy azokban az esetekben, amikor van ok a félelemre. Ezeket a kifejezéseket sokféleképpen fordítják latinra, de sohasem a *fortitudo* szóval, vagyis azzal az elnevezéssel, amelyet Aquinói Szent Tamás használt erre a sarkalatos erényre. A Vulgata használja egyébként a *fortitudo* kifejezést, de csak olyan görög kifejezések fordítására, amelyek erőt (*iszkhüsz*) vagy hatalmat (*dünamisz*) jelentenek.

Természetesen nem akarunk eltévedni a görög, latin, angol (és magyar) kifejezések sűrűjében. Röviden összefoglalva az alábbiakat érdemes megjegyezni:

— a bátorságot jelölő szokványos görög kifejezés, az *andreia*, nem fordul elő az Újszövetségben,

— a *fortitudo* latin kifejezés, amelyet más helyeken az *andreia* fordítására használnak (például Arisztotelész *Etikájának* középkori fordításaiban), megtalálható a Vulgata Újszövetségben, de ezeken a helyeken olyan görög kifejezések fordítására szolgál, mint az 'erő' vagy a 'hatalom',

— a *hüpomoné*, melyet Arisztotelész a bátorság passzív formájának megjelölésére használ, gyakran fordul elő az Újszövetségben, de a latin fordításakor leginkább a *patientia* szót használják.

Azért tartom fontosnak áttekinteni a különböző nyelvekben használatos kifejezéseket, mert ezzel alátámasztható az az érvelést, miszerint amikor Aquinói Szent Tamás a bátorság passzív formájának ad elsőbbséget, a *sustinere* kifejezésnek az *aggredi* szóval szemben, akkor ebben a következők segítik:

— már Arisztotelész is ebbe az irányba mutat,

— az a tény, hogy a kifejezés nem fordul elő az Újszövetségben,

— az a tény, hogy a *hüpomoné* kifejezést gyakran használják az Újszövetségben türelem, kitartás vagy szenvedés jelentéssel, vagyis olyan szavak esetében, amelyek bátorságot írnak le, de annak passzív formájában.

A bátorság értelmezésének keresztény átalakítása

A bátorság ókori pogány, illetve keresztény szempontból történő leírásához használt kifejezések között fellelhető különbségek a két fogalom között megtalálható alapvető különbségekre hívják föl a figyelmet. Aquinói Szent Tamás esetében ezek a különbségek három pontban összegezhetőek. Bár már említettük ezeket, mégis hasznos lehet ezen a ponton újra összefoglalni őket.

A bátorság erényének
legjobb példája
a vértanú — és Jézus

Először is, a bátorság erényének legjobb példája a katona helyett a vértanú lesz. A háborúban a halállal szembe nézni kész személy (általában férfi) helyét átveszi a vértanú (férfi, nő vagy gyermek), aki kész az életét Krisztusért adni. A vértanúság sohasem egyszerűen csak egy bátor tett, hiszen hitnek és szeretetnek is benne kell foglaltatnia, de mindenképpen bátor tett.

A keresztény vértanú legfontosabb példája természetesen Jézus, és az, ahogyan ő elfogadta a halált, minden keresztény bátorság mércéjévé vált. Halálával az igazság mellett tett tanúságot, hogy felfedje a világ bűnének mélységét, és Isten szeretetének még nagyobb mélységét. „Amikor szidalmazták, nem viszonozta a szidalmat” (1Pt 2,23). „Mint a bárányt, úgy vitték leölni” (Iz 53,7; ApCsel 8,32), egy olyan szenvedésre, amelynek, ahogyan a második misekánon felhívja rá a figyelmet, „önként átadta magát”.

**A közjó védelme,
a felebarát szolgálata
és az igazságért
folytatott küzdelem**

Ez is hadviselés, bár nagyon különbözik attól, amit általában háborúnak gondolunk. És ez az a második pont, ahol Aquinói Szent Tamás bátorság-értelmezése jelentősen eltér a pogány felfogástól. Aquinói Szent Tamás örömmel újradefiniálja a háború fogalmát, úgy, hogy a valóban bátor emberek közé ne csak azok férjenek be, akik például készek meghalni a hitükért a gyűlölet keltette erőszak következtében, hanem azok is, akik készek valamilyen más módon kockára tenni az életüket: a bíró, aki a fenyegetések ellenére sem enged, hogy lefizessék, vagy az ápolónő, aki kész fertőző betegségben szenvedőket ápolni. Minden ilyen helyzet egy 'különleges harc' (*impugnatio particularis*, *Summa theologiae* II.II 123,5). Ezen keresztül újabb indítékok válnak elérhetővé a keresztény bátorság számára: a közjó védelme, a felebarát szolgálata és az igazságért folytatott küzdelem. Maximilian Kolbe és Szent Damján olyan modern kori szentek, akiket a bátorságuk tesz kiválóvá, az irgalmasság vértanúi, akik felebarátaik iránti szeretetből áldozták fel életüket. Teréz anyát nem ölték meg a hitéért, mégis az életét adta számos más módon. Ezek a szentek példázzák a legjobban, hogy mi mindent foglal magába a keresztény bátorság.

**A bátorság elsődleges
formája a passzív forma**

A harmadik mód, ahogyan Aquinói Szent Tamás bátorság-felfogása átalakítja a pogány fogalmat, az, hogy különösképpen is hangsúlyozza: a bátorság elsődleges formája a passzív forma. A bátorság aktív és passzív formái közötti különbségtételre Arisztotelésznek az a megjegyzése utal, hogy a bátorság nemcsak a félelemmel, de a bizalommal is kapcsolatban van. Ezt a különbségtételt Cicero fejlesztette tovább, majd Aquinói Szent Tamásnál válik teljesen egyértelművé és elsődlegesen fontossá. Kitartani, mondja, nehezebb, mint támadni. Azt jelenti, hogy ellenállunk valami olyannak, ami erősebb nálunk. Azt jelenti, hogy teljesen tudatában vagyunk a veszélyeknek, hiszen azok már jelen vannak. És azt jelenti, hogy hosszú távon tartunk ki, míg a támadás hirtelen és mindent azonnal eldöntően mehet végbe.

Ez arra hív minket, hogy elgondolkodjunk egy másfajta hatalom létezéséről, egy erkölcsi vagy spirituális hatalomról, amely sokkal gyengébbnek látszik, mint a politikai vagy katonai hatalom, de ami a csatazaj megszűnése után is kitart. Erről a hatalomról már a Példabeszédek 16,32-ben is hallunk: „Jobb a béketűrő, mint a harcias hős, a magán uralkodó, mint aki elfoglal egy várost.” A modern korban az erőszakmentesség bajnokai, Mahatma Gandhi és Martin Luther King segítenek emlékezni a hatalom ezen formájára.

Gandhi és a satyagraha

Aquinói Szent Tamás bátorság-megközelítése egy másik szempontból is eltér a pogányokétól, mégpedig a bátorság és az erőszak kapcsolatának szempontjából. A bátorság ókori pogány leírásai a háborúra és a hazájáért harcoló katona nemes halálára tekintenek. A keresztény elgondolások Krisztusra tekintenek, és az Atya és az

emberiség iránti szeretetéből következő halálára. Az előbbi kész viszonzni az erőszakot, az utóbbi nem. Jézus egyértelműen kizárja az erőszakot tanítványai számára: „aki kardot ragad, kard által vész el”, mondja Péternek, amikor az Jézus védelmében a kardjáért nyúl (Mt 26,52). Ha Krisztus, ahogyan Hans Urs von Balthasar fogalmaz, az „egyetemes és konkrét norma” minden emberi cselekedet számára, aki belső erővel ruház fel minket szenvedése és eucharisztikus önátadása által, akkor az ebbe az életformába illeszthető bátorság nem veheti számításba megoldásként az erőszakot.

**Az igazság melletti
kitartás**

Az erőszakmentesség stratégiájának legismertebb terjesztője Mahatma Gandhi (1869–1948). Írásaiban egy olyan fogalommal találkozunk, amely nagyon közelinek tűnik az Aquinói Szent Tamás által leírt keresztény bátorsághoz. Természetesen Gandhi hindu volt, de nagyon tisztelte Jézust, különösen tanításának azon összefoglalása miatt, amit a Hegyi beszédben találunk (Mt 5–7). Gandhi tanítása és cselekedetei, úgy tűnik, nagyon közel hozzák őt a bátorság keresztény értelmezéséhez és gyakorlatához. Ezeket az elveket és cselekedeteket Gandhi a *satyagraha* elnevezéssel jelölte meg, ami 'az igazság melletti kitartás', 'az igazsághoz való ragaszkodás' jelenti. Véleményem szerint fordítható úgy is, mint 'megmaradni az igazságban'. Jézus azt kéri tőlünk, hogy maradjunk meg a szeretetében, Pál pedig arra biztatja a megtérteket, hogy legyenek állhatatosak a hitben. Azért bátorokodom párhuzamot vonni Gandhi hindu kifejezése és a Biblia kifejezései között, mert imádságos lélekkel olvasta a Bibliát, és hitte, hogy ezáltal a Biblia üzenete is nagyrészt megérthető lesz számára.

**Gandhi és
Daniel O'Connell**

Kis kitérőként megjegyezhetjük, hogy Gandhit erőszakmentes módszere tekintetében nemcsak a hindu tanítások és a Biblia inspirálta, hanem Daniel O'Connell, az ír 'felszabadító' módszere is, aki a 19. század első felében vezetett mozgalmat a katolikus egyenjogúságért, valamint annak a törvénynek a visszavonásáért, amelyik felfüggesztette az ír parlamentet és összevonta Nagy-Britanniáéval. O'Connell módszereit, amelyek mindenféle békés és törvényes cselekedetet felhasználtak a politikai kampány során, Gandhi ismerte és felhasználta. O'Connell például a következőképpen ír: „Alapelvelem a politikai életről (...) hogy a politikai szervezetekben minden jobbítást és fejlesztést el lehet érni úgy, hogy megmaradjunk a teljesen békés és törvényes módszereknél, de nem lehet elérni erőszakos módszerekkel — vagy pedig, amennyiben azok erőszakos módszerekkel is elérhetőek, ezek a módszerek több rosszat hoznak létre, mint amennyit megszüntettek, és az országot rosszabb helyzetbe hozzák, mint amilyenben eredetileg volt” (*The Nation*, 1843. november 18.).

**Erőszakmentesség
és bátorság**

Sem O'Connell, sem Gandhi nem volt pacifista, és a fenti idézet sem a pacifizmust kívánja terjeszteni. De az, hogy többre tartották az erőszakmentes stratégiákat, még ha mindkét esetben politikai okokból is, azt szolgálja, hogy egy olyan erkölcsi és spirituális hozzáállás kerüljön előtérbe, amely méltóbb az ember számára, és amely közelebb visz minket a bátorság lényegéhez, mint az erőszak

vagy a háború. Aquinói Szent Tamás ugyanezt fogalmazza meg tömören a számunkra, amikor arról beszél, hogy nem jelenti a türelem megtagadását az, ha szükség esetén megtámadunk egy gonosz embert, és a türelem a háborút sem zárja ki minden esetben (*Summa theologiae* II.II 136, 4 ad 3). Korábban pedig arról ír, hogy a közösség békéjéért időnként harcolni kell (123, 5 ad 3; 124, 5 ad 3).

Satyagraha és fortitudo

Gandhi elvei és cselekedetei, a *satyagraha*, sok olyan vonást foglal magába, amely könnyen párhuzamba állítható a *fortitudo* jellemzőivel a keresztény hagyományban. Az igazság alapvető fontosságú a gondolkodásban, a beszédben és a cselekedetben. Ebben semmi drámai nincsen: nagyon furcsa lenne olyan spirituális vagy erkölcsi tanítóval találkozni, aki ennek az ellenkezőjét mondja. Platón szerint a bátorság akkor igazán bátorság, ha bölcsességgel párosul, Aquinói Szent Tamás pedig azt írja, hogy az okosság (*prudence*) akkor teszi bölccsé a bátorságot, ha az összhangban van az igazsággal.

Az igazság keresése, mondja Gandhi, az az út, amely elvezet Istenhez, éppen ezért ott gyávaságnak helye nincsen. Az igazság keresése magában foglalja azt, amit ő 'önmagából-jövő-szenvedésnek' (*self-suffering*) nevez, vagyis hogy készek legyünk az igazságért szenvedni, vagy akár a halált is vállalni. Ebben sincsen semmi drámai: láthattuk, hogy a bátorság ókori pogány értelmezése különösen nagy hangsúlyt helyez arra az aspektusra, hogy a bátor ember akár meghalni is kész.

„Nem-birtoklás”

A következő tulajdonság, amiről Gandhi beszél, a 'nem-birtoklás' (*non-possession*), a leválás vagy elszakadás azon vonása, amely lehetővé teszi a félelmek megszűnését, eltávozását. Ahogyan írja: „minden félelem a test mint középpont körül forog, és éppen ezért eltűnik, amint megszabadulunk a testhez való kötődéstől” (*Selected Writings of Mahatma Gandhi*, 44). De ez a testtől való elszakadás, de még a meghalásra való készség is csak azoktól a félelmektől szabadít meg, amit Gandhi külső félelmeknek nevez; a belső ellenségek velünk maradnak és azoktól mindig félnünk kell. „Aki legyőzi a haláltól való félelmet, az még nem győzött le minden más félelmet is, mint ahogyan azt általában feltételezik” — itt olyan lelki ellenségekre gondol, mint például a büszkeség. Ugyanakkor az igazságot kereső embernek minden félelmet le kell győznie, külsőt és belsőt egyaránt. Erről eszembe jut Avilai Szent Teréz egy megjegyzése az önéletrajzából: „Határozottan állítom, hogy a tökéletlen embernek több bátorságra van szüksége ahhoz, hogy a tökéletességre való törekvés útján haladjon, mint ahhoz, hogy hirtelen vértanúvá váljon” (idézi Joseph Pieper: *The Four Cardinal Virtues*, 137).¹ És Jézus mondata is eszünkbe juthat: „Ne féljetek azoktól, akik a testet megölik, a lelket azonban nem tudják megölni. Inkább attól féljetek, aki a károkozatba vetve a testet is, a lelket is el tudja pusztítani” (Mt 10,28). Gandhi megjegyzése valami olyasmire hívja fel a figyelmünket a *fortitudo*-val kapcsolatban, ami fölött a nyugati hagyományok figyelme könnyen elsiklik, nevezetesen, hogy bátorság szükséges

¹Magyarul: *A négy sarkalatos erény*. (Ford. Körber Ágnes.) Vigília, Budapest, 1996.

ahhoz, hogy az imában kitartsunk, és ahhoz, hogy lelki értelemben meghaljunk önmagunknak, ahogyan arra Jézus hív minket.

Félelem nélkülség

A következő tulajdonság, amiről Gandhi beszél, a *félelem nélkülség* (*fearlessness*), az első az isteni attribútumok között a hindu iratok szerint (*Bhagavad Gita*, c.16). A bátrak azok az emberek, akiket a félelem hiánya fegyverez fel, mondja Gandhi, „nem pedig a kard, a pisztoly, vagy más testi fegyver, amelyekre, szigorú értelemben véve, csak a gyáváknak van szüksége”.

A *satyagraha*, az igazságban való állhatatosság a toleranciát és az alázatot is feltételezi, habár Gandhi rámutat az alázat különös természetére: ezt az erényt, úgy tűnik, nem lehet anélkül gyakorolni, hogy némi büszkeség be ne lopakodna, a valóban aláztat ember ugyanis nincsen tudatában saját aláztatosságának.

Bántás nélkülség

Gandhi elvei és cselekedetei közül talán a legismertebb az *ahimsa*, vagyis a bántás nélkülség. Ezt a kifejezést néha egyszerűen erőszakmentességnek fordítják, de ez nem teljesen pontos. Gandhi számára ugyanis ez valami hasonlót jelent, mint a megértés és a megbocsátás, olyan erőt, amely férfiasabb az erőszaknál és a büntetésnél, és olyan akaratból származik, amelyet nem lehet legyőzni. Fontos hangsúlyozni, hogy ez a hozzáállás nem passzív alárendelődés vagy a tettek elől való gyáva megfutamodás. Ezt írja: „Az olyan esetben, ahol csak a gyávaság és az erőszak között választhatunk, az erőszakot javasolnám. Ugyanakkor hiszem, hogy az erőszakmentesség összehasonlíthatatlanul magasabb rendű, mint az erőszak, a megbocsátás pedig férfiasabb, mint a büntetés. Az erőszakmentesség nem a gyávaság álcázása, hanem a bátrak legfontosabb erénye” (*Selected Writings of Mahatma Gandhi*, 55). Később pedig így ír: „Az *ahimsa* nem a félenek vagy a gyávák útja. Azoknak a bátraknak az útja, akik készek szembenézni a halállal. Az, aki karddal a kezében hal meg, kétségkívül bátor, de az, aki úgy néz szembe a halállal, hogy a kisujját sem emeli föl és arcizma sem rándul, még bátrabb” (*Selected Writings of Mahatma Gandhi*, 58).

Önuralom

A keresztény erény, a *fortitudo*, és a Gandhi által leírt *satyagraha* egyaránt hangsúlyozza a bátorságban a kitartást. Éppen ezért a bátor ember, mind a keresztény, mind pedig Gandhi felfogásában, készen áll az *önfeláldozásra* és a *tudatos szenvedésre*. Az *önuralom* a létezésünk törvénye, írja Gandhi, „mivel a legmagasabb rendű tökéletesség nem érhető el a legmagasabb rendű önuralom nélkül. A szenvedés tehát az emberi nem jelképe” (*Selected Writings of Mahatma Gandhi*, 49). Az *Ahimsa* tudatos és szándékos önuralom a bosszú vágyának megfékezésére. Sohasem gyengeség, hanem éppen hogy intenzív, aktív, megtisztító belső erő.

Ez a felfogás nagyon közel áll ahhoz, ahogyan Joseph Pieper az erősség keresztény erényét leírja: „A kitartás magában foglalja a lélek erős aktivitását, nevezetesen a jó erőteljes megragadását és a jóhoz való ragaszkodást. Csak ebből a bátor szívű cselekedetből táplálkozhat az az erő, amely támaszt nyújt a sebesülés és halál fizikai és lelki szenvedésében” (*The Four Cardinal Virtues*, 128).

Gandhi erőszakmentes lelkisége, amely annyira közel van mindahhoz, amit a keresztény hagyomány a bátorságról mond, még inkább figyelemre méltó, ha azokra az intenzív politikai konfliktusokra gondolunk, amelyek közepette ő vezető volt. Személyes élményei voltak a kényszerítő hatalom és az erőszak valóságáról, mégis szilárdan kitartott azon meggyőződése mellett, hogy a közösségi viszályokra a megoldás nem az erőszak, hanem a 'bátorság és a bölcsesség' (*Selected Writings of Mahatma Gandhi*, 59).

Gandhi és a keresztény hagyomány

Gandhi elvei és cselekedetei, a *satyagraha*, egy olyan keresztény hagyományra emlékeztetnek minket, amit féltő, hogy elhanyagolunk. Felhívja a figyelmünket például arra a képre, ahogyan Szent Pál leírja a keresztény harcost, teljes felszerelésben és fegyverzetben, amint egy olyan küzdelemben kell bátornak lennie, amelynek dimenziói sokkal radikálisabbak, mint a Gandhi által leírt dimenziók. Vegyük észre, mennyire hasonlít ebben a szakaszban Szent Pál felsorolása az erényekről ahhoz, amit Gandhi írásaiban találtunk:

Szent Pál az erényekről

„Lelki fegyvereink

Erősödjetek meg az Úrban, az ő mindenható erejéből. Öltsetek föl az Isten fegyverzetét, hogy a sátán cselvetéseinek ellenállhassatok. Nem annyira a vér és a test ellen kell küzdenünk, hanem a fejedelemségek és hatalmasságok, ennek a sötét világnak kormányzói és az égi magasságoknak gonosz szellemei ellen. Ezért öltsetek fel az Isten fegyverzetét, hogy a gonosz napon ellenállhassatok, és mindent legyőzve megtarthassátok állásaitokat. Így készüljétek föl: csatoljátok derekatokra az igazság övét, öltsetek magatokra a megigazulás páncélját, sarunak meg a készséget viseljétek a békesség evangéliumának hirdetésére. Mindehhez fogjátok a hit pajzsát, ezzel elháríthatjátok a gonosz minden tüzes nyilát. Tegyétek fel az üdvösség sisakját, és ragadjátok meg a Lélek kardját, vagyis az Isten szavát.

Minden alkalommal *imádkozzatok* a Lélekben könyörögve és imádkat mondva. Legyetek éberek, és imádkozzatok *kitartóan* az összes szentért és érterem is, hogy megkapjam a beszéd ajándékát, hogy amikor megszólalok, *bátran* hirdessem az evangélium titkát. Ennek a bilincsekben is hírnöke vagyok, hadd hirdessem hát *bátran*, ahogy kötelességem” (Ef 6,10–20).

A keresztény „harcos”

A keresztény tehát teljes fegyverzetbe öltözött harcos, övvel, páncéllal, saruval, pajzsával, sisakkal és karddal. Fegyverzete azonban az erényekből áll: igazság és megigazulás, hit és üdvösség, a békesség evangéliuma, Isten szava és imádság. Gandhi felsorolásában az igazság, bátorság, elszakadás, félelem nélkülség, tolerancia, alázat, bántás nélkülség, önfeláldozás, szenvedés, önuralom és bölcsesség szerepel. Szent Pálnak ebben a felsorolásában pedig az erő, igazság, megigazulás, béke, hit, üdvösség, imádság, a Lélek, kitartás és bátorság.

Szent Pálnál az erények más felsorolását is megtaláljuk, a Galaták 5,22–23-ban pedig a Lélek gyümölcsit nevezi meg: szeretet, öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, önmegtart-

tóztatás. Nem azt akarom állítani, hogy Gandhi felsorolása keresztény szempontból teljes lenne. Aquinói Szent Tamás egyértelműen kimondja, hogy a kegyelemre van szükségünk ahhoz, hogy kitartsunk, és Szent Pál is egyértelműen kimondja, hogy Jézus szívünkbe árasztott Lelke a forrása ezeknek az ajándékoknak és gyümölcsöknek. De előfordulhat, hogy elhanyagoljuk a kincseinket, és Gandhi feladata, hogy emlékeztessen minket — pontosan azért, mert Jézus az ő számára is inspirációt jelentett — a saját örökségünk azon részeire, amelyről egyébként megfeledkezhetnénk. Joseph Pieper felhívja a figyelmet arra, hogy szükségünk van a Szentlélek ajándékára, a bátorságra, hiszen a keresztény ember egy olyan küzdelem résztvevője, amely spirituális és metafizikai, nem csupán politikai vagy pszichológiai: „A bátorság ajándékával a Szentlélek olyan bizonyosságot önt a szívünkbe, amely legyőz minden félelmet: nevezetesen, hogy az embert az örök életre fogja vezetni, ami minden jócselekedet célja és oka, és a végső megmenekülés minden vesztélyből” (*The Four Cardinal Virtues*, 138).

Megmaradni/kitartani az igazságban

A pogány görög és latin, a keresztény, valamint a hindu hagyományok mind egyetértenek abban, hogy a bátorság azt jelenti, hogy kitartunk az igazságban, és készek vagyunk akár meghalni is az igazságért. Mint láttuk, az Újszövetség gyakran használja a *hüpomoné* kifejezést, de egyszer sem az *andreia* szót. Már ezáltal a keresztény hagyomány új irányt ad a klasszikus értelmezésnek, hiszen nagyobb hangsúlyt helyez a bátorság kitartást jelentő formájára, mint a támadó vagy önérvényesítő formára. Ez a keresztény kitartás, vagy állhatatosság, az Újszövetség tanítása szerint csak akkor lehetséges, ha Krisztusban maradunk, az ő igéjében, az ő szeretetében, a hitben, a jóságban (Jn 8,31; 15,4; 9; 10; Róm 11,22; Kol 1,23). Azonban az, hogy kitartsunk úgy, ahogy kell, erőnkön felül áll. Ezért tehát, mondja Aquinói Szent Tamás, szükségünk van a kegyelemre ahhoz, hogy kitartsunk, és a Szentlélek ajándékára, hogy úgy legyünk bátrak, hogy az méltó legyen ahhoz a híváshoz, amelyet hitünk szerint kaptunk.

Kézdy Anikó fordítása